

Бондар Т. студентка III курсу, ННІ іноземної філології
Фриз І.В. кандидат психологічних наук, доцент

ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ ПРО МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЮ

Актуальність дослідження. Формування особистості людини триває протягом усього життя, втім навчання у ВНЗ відіграє особливу роль у цьому процесі. Саме в цей час у студента закладаються основи тих якостей спеціаліста, з якими він ввійде в нову для нього атмосферу діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як особистості. Тому питання в аспекті ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності завжди знаходиться в центрі уваги. Для цього система навчально-освітнього процесу повинна бути вибудована на ґрунті гармонізації розвитку студента і як особистості, і як фахівця.

В контексті специфіки студентського віку як важливої стадії розвитку особистості розглядали Б.Ананьєв, А. Бодальов, Д.Дворяшин, Н.Пейсахов, О.Степанова. З'ясуванню сутності, етапів і детермінуючих чинників становлення особистості присвятили свої дослідження К.Абульханова-Славська, В.Бодров, Є.Клімов, А.Маркова. Визначенням ролі й місця здібностей, інтересів, мотивів та індивідуально-особистісних рис у формуванні професійно важливих якостей займалися Е.Зеєю, Т.Кудрявцева, Б.Ломов, Л.М. Мітіна.

Мета нашої курсової роботи полягає в дослідженні змін в уявленнях студентів-педагогів про їхню майбутню спеціальність в процесі навчання. Для досягнення мети ми поставили наступні завдання:

- визначити чинники, які формують професійну спрямованість студентів;
- охарактеризувати «фахову компетентність» як здатність до професійної діяльності;
- встановити закономірності набуття студентами ціннісного ставлення до майбутньої професії;

Студентський вік сенситивний для утворення професійних, світоглядних і громадянських якостей, для формування творчих рис – «сходження до вершин творчості», що має важливе значення у подальшій професійній діяльності.

Професійна спрямованість – складний, такий, що поступово розвивається в часі, динамічний процес, котрий характеризується, на думку Г.Х.Айсіної, рівнем сформованості. Вищий рівень – це: а) становлення професійної домінанти; б) сформованість способу життя в індивідуальній свідомості студента; в) повна сформованість образу професії та себе як її суб'єкта. Нижчий рівень профспрямованості характеризується: а) уявленням про професію, тобто наявністю узагальненого образу уявлення про професію, про її специфіку, цілі, про

сам процес здійснення професійної діяльності, фактори, що сприяють або перешкоджають цій діяльності [3].

Формувати професійну спрямованість у студентів – це означає зміцнювати у них позитивне ставлення до майбутньої професії, інтерес, схильності і здібності до неї, прагнення удосконалювати свою кваліфікацію після закінчення вищого навчального закладу, розвивати ідеали, погляди, переконання. Позитивні зміни у змісті професійної спрямованості виявляються в тому, що міцніють мотиви, пов'язані з майбутньою професією, з'являється прагнення добре виконувати свої ділові обов'язки, бажання показати себе вмілим спеціалістом та досягти успіху в роботі, ростуть домагання успішніше вирішувати складні навчальні питання чи завдання, посилюється відчуття відповідальності. У вищому навчальному закладі виховання інтересу й любові до обраної професії досягається шляхом вироблення у студентів правильного уявлення про суспільне значення та зміст роботи в майбутній галузі діяльності, про закономірності її розвитку. [2]

Наслідком професійного зростання особистості майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність, яку набуває студент. Вона характеризується:

- ґрунтовними знаннями із загальноосвітніх і фахових дисциплін;
- володіння уміннями і професійною технологією (технікою);
- здатність мобілізувати в професійній діяльності знання і вміння, використовувати узагальнені засоби виконання дій при вирішенні професійних завдань [1].

Компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей. Компетентність забезпечує універсальність оволодіння професійною діяльністю та характеризує готовність до праці. Високий рівень оволодіння професійною діяльністю характеризує також поняття професійна культура. Професійна культура – це високий рівень професійних знань, професійне мислення, прагматичне озброєння, а також відповідальність і рефлексивність. Рефлексивність стимулює самоаналіз, оцінку свого «Я», тобто об'єктом самопізнання стає власне «Я» [4].

З метою дослідження антиципаційних уявлень про майбутню професію педагога та готовність до роботи з дітьми студентами педагогічних спеціальностей нами проведено анкетування для виявлення бачення студентами своєї майбутньої професії. Завданням нашого дослідження стало виявлення уявлень студентів про професію педагога, його особистісні та професійні якості.

Дослідження дозволить нам з'ясувати сферу професійних інтересів студентів майбутніх педагогів, рівень їхньої професійної ідентичності та професійної успішності.

Дослідження проводилося у ННІ іноземної філології за участю студентів I та V курсів, які навчаються за спеціальністю 6.030202 Філологія (англійська мова і література). Загальне охоплення студентів інституту, які брали участь в опитування 20 осіб тобто 10 студентів з I курсу і 10 студентів з V курсу, з метою порівняти уявлення першокурсників і випускників про спеціальність, обрану ними і рівень обізнаності в сфері майбутньої професії.

В якості діагностичного інструментарію, за допомогою якого були зафіксовані зміни в рівні сформованості окремих компонентів ставлення та готовності до професійної діяльності у майбутніх вчителів, використовувалася методика «Професійна готовність».

Щоб дослідити готовність студентів до професійної діяльності на 1 і 5 курсах, ми порівняли відсоткову різницю в аспектах: автономність студентів, поінформованість, прийняття рішення, планування і емоційне ставлення.

В ході дослідження було встановлено наступні результати, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Готовність студентів до професійної діяльності

	I курс	V курс
Автономність (%)	70	85
Проінформованість (%)	40	70
Прийняття рішення (%)	60	85
Планування (%)	60	80
Емоційне ставлення (%)	60	80

Результати показують, що автономність студентів старших курсів є вищою у порівнянні з 1 курсом, а саме студенти 5 курсу самостійні на 85% в підготовці до професійної діяльності, в той час як студенти 1 курсу самостійні на 70%.

Ця різниця свідчить про рівень самостійності в підготовці до професійної діяльності, про вміння аналізувати власну професію і виділяти позитивні моменти.

В аспекті проінформованості студенти обох курсів показали низькі результати, 70% студентів 5 курсу є проінформованими і розуміють зміст власної професії, студенти 1 курсу отримали 40%, що свідчить про низький рівень уявлення про зміст майбутньої професії і володіння педагогічної майстерності.

Отже, аспект «проінформованості» показав, що студенти 5 курсу мають достатній рівень знань, умінь і навичок. Адже саме рівень проінформованості є одним з основних чинників, які забезпечують формування фахової компетентності, спрямовується на досягнення поставленої мети, є показником сформованості професійно необхідних знань, умінь, навичок, якостей, цінностей. На відміну від випускників тільки 40% студентів перших курсів мають достатній рівень проінформованості у власному предметі. Це можна пояснити тим, що вони не мали педагогічної практики, яка напряду впливає на уявлення студентів про власну професію, формує їхнє позитивне чи негативне ставлення до обраного фаху.

В аспекті «прийняття рішення» студенти 5 курсу – 85%, 1 курс – 60%. Дані результати свідчать, що студенти 5 курсу вміють ставити мету і досягати її в педагогічній діяльності. Більшість студентів 1 курсу дали негативну відповідь, що свідчить про недостатність досвіду і про те, що вони мало задумується про своє життя і не мають певних вимог до власного професійного майбутнього.

В аспекті «планування» 5 курс має 60% , 1 курс 55 % таким чином можна зробити висновок, що не зважаючи на вікову різницю результати 1 курсу і 5 курсу майже однакові це можна пояснити тим, що 5 курс більш об'єктивно оцінює власних можливостей і перспектив, в той час як 1 курс більш планують ніж реалістично оцінюють.

В аспекті «емоційне ставлення» випускний курс – 80%, першокурсники 60%. Дані результати свідчать про більшу професійну готовність 5 курсу. Під професійною готовністю ми розуміємо психологічну готовність вчителя, адекватне ставлення до дітей, вміння контролювати власну поведінку. Важливо сказати, що «емоційне ставлення» до професії розвивається в процесі навчання, під час пасивної та активної практики, коли студенти можуть зрозуміти власну готовність до роботи з дітьми та вміння їх контролювати.

Дослідження проведені нами показують, що студенти V курсу більш готові не тільки психологічно і емоційно, але й мають вищий відсоток проінформованості в сфері своєї професії. Згідно з опитуванням студенти п'ятого курсу є більш розвинені і цілісно поєднують в собі всі компоненти, які забезпечують готовність до професійної діяльності.

За другою методикою Т.М. Шамової «Рівень самоорганізації» були встановленні наступні результати (Див. табл.2).

Дослідження «рівня самоорганізації» студенти I та V курсів показали достатній рівень самоорганізації. Таким чином, 80 % першокурсників і 88% випускників мають позитивні здібності майбутнього вчителя до педагогічної самоорганізації.

Таблиця 2.

Рівень самоорганізації студентів

	I курс	V курс

Самоорганізація (%)	80	88
Перешкоджаючі фактори (%)	76	70
Стимулюючі фактори (%)	80	85

Досліджуючи «перешкоджаючі фактори» ми виявили низку перешкоджаючих факторів, які заважають розвитку педагогічної самоорганізації. До них належать: власна інерція; відсутність підтримки і допомоги викладачів, з питань оволодіння педагогічною самоорганізацією; ворожість однокурсників (50% першокурсників); неадекватний зворотній зв'язок з членами групи та її керівником, тобто відсутність об'єктивної інформації про себе. Хоча, важливо зазначити, що опитувані з 5 курсу вказали значно меншу кількість перешкоджаючих факторів, на відміну від першокурсників.

Вивчення стимулюючих факторів показало, що студенти обох курсів мають схожі фактори, які прискорюють розвиток педагогічної самоорганізації, а саме: навчання в університеті; приклад і вплив викладачів; організація навчання і виховання в університеті; довіра; новизна діяльності, умови навчання та виховання в університеті, можливість експериментувати; заняття самоосвітою і, головне, зацікавленість майбутньою роботою.

Методика «Моя майбутня професія» була проведена нами з метою дослідити спрямованість студентів на певний вид роботи і чи цілком усвідомлено обрали студенти професію вчителя.

В процесі проведення даної методики було виявлено, що студенти мають схожі результати і цілком зрозуміло, що професія вчителя їм підходить. Студенти розуміють, що їхня майбутня спеціальність потребує нестандартності, імпровізованості, оперативності, рішучості.

Висновки. Отже, проведені нами дослідження показали рівень розвитку і готовність кожного студента до майбутньої професії. У порівнянні студентів першого і випускного курсу потрібно зазначити наступне: студенти першого курсу мають помітно нижчий рівень емоційної і професійної підготовленості до власної спеціальності, вони не зовсім розуміють відповідальність їхнього вибору та його вплив на суспільство. Першокурсники є досить активними студентами, так як вони мають цікавість перед пізнанням нового ще їм не зрозумілого. З іншого боку, вони не мають достатнього рівня автономності, обізнаності, планування та адекватного емоційного ставлення до обраної спеціальності. Мета першого курсу не в досягненні певного рівня фахової компетентності, а в самому навчанні. Це можна охарактеризувати як ейфорію першого року навчання у ВНЗ. В ході дослідження було виявлено, що представники випускних курсів мають високий рівень підготовленості до професійної діяльності і розуміють відповідальність поставлену перед ними. Їхнє прагнення володіти

педагогічним професіоналізмом підкріплюється здатністю та підготовленістю до професійної діяльності. Отримані результати свідчать про те, що опитувані студенти V курсу ННІ іноземної філології володіють тим рівнем професійної спрямованості, з позитивною «Я-концепцією», що забезпечує внутрішню узгодженість особистості, відносну стійкість її поведінки. Студенти першого курсу вище згаданого факультету мають позитивне ставлення до майбутньої професії, але на даному етапі вони не володіють всіма необхідними якостями, що свідчать про готовність до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вирбиненко Ю.А. Професійна готовність до педагогічної діяльності [Електронне джерело] / Ю.А. Вирбиненко – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf>
2. Кобилянський О.В. Професійна спрямованість студентів –важлива складова розвитку майбутнього спеціаліста [Електронне джерело] / О.В.Кобилянський, С.В.Королевська – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_OINXXI_2010/Pedagogica/72464.doc.htm
3. Москалюк О.І. Професійна спрямованість як визначальна характеристика творчого опанування професією [Електронне джерело] / О.І. Москалюк – Режим доступу: <http://www/irbis-nbuv.gov.ua>
4. Савченко К.Ю. Формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей засобами моделювання педагогічних ситуацій [Електронне джерело] / К.Ю. Савченко – Режим доступу: <http://scaspee.com/6/post/2013/01/19.html>